

Motion till riksdagen 2013/14:Ub565

av **Jabar Amin m.fl. (MP)**

Eleven i centrum

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut	2
Motivering.....	2
Varje elev har rätt att nå kunskapsmålen.....	3
Grundläggande läsförmåga	3
Läsutveckling.....	4
Skolbibliotek	4
Stöd i rätt tid.....	4
Matematik	4
Specialpedagogik	5
It i skolan.....	5
Varje elev har rätt att må bra	6
Ohälsa och otrygghet i skolan	6
Elevens rätt till elevhälsa	6
Vuxna i skolan	7
Läraren	7
Studie- och yrkesvägledning	7
Personal i fritidshem	7
Demokrati	8
Skolans demokratiuppdrag.....	8
Jämställdhet och normkritik.....	9
Likvärdig tillgång till läromedel av bra kvalitet.....	12
Motverka skolsegregation – för elevens skull.....	13
Skolans resursfördelning.....	14
Profilutbildningar i förorten	14

Fel! Okänt namn på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om läsutveckling i skolan.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bemannade skolbibliotek.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillgången till specialpedagogik bör förbättras.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om it i skolan.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om studie- och yrkesvägledning.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om elevgrupper och personal i fritidshem.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skolans demokratiuppdrag.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skolans värdegrundsarbete.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbete för jämställdhet och normkritik på lärarutbildningen.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kompetensutveckling för personal i skolväsendet.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utvecklad sex- och samlevnadsundervisning.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kritiska perspektiv på läromedel.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utbildning och fortbildning för studie- och yrkesvägledare.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om jämställdhetsperspektiv på språk-, läs- och skrivutveckling.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillgång till kvalitetssäkrade läromedel.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om resursfördelning utifrån socioekonomiska faktorer.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om lokala fonder för särskilt stöd.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om profilutbildningar i miljonprogramsområden.

Motivering

Miljöpartiet de gröna anser att en bra skola är en förutsättning för att vårt samhälle ska utvecklas i en socialt och ekologiskt hållbar riktning. En av samhällets allra viktigaste uppgifter är att erbjuda människor god utbildning.

Utbildning formar människor och skapar förutsättningar för individens livslånga lärande.

Skolan har också uppdraget att förmedla och förankra demokratiska värden. Eftersom en stor del av dagens medborgare vistas i skolan, liksom morgondagens medborgare fostras i den skola vi idag formar, fyller utbildningsväsendet en viktig funktion i arbetet med att skapa ett samhälle som vilar på demokrati, jämställdhet, integritet och respekt för mänskliga rättigheter. Skolan är till för eleverna. En bra skola sätter i alla avseenden eleven i centrum.

Varje elev har rätt att nå kunskapsmålen

Skolan ska vara en trygg plats för dem som vistas där. En positiv studiemiljö är en förutsättning för att eleverna ska nå goda studieresultat. Vi presenterar här våra förslag för hur eleverna ska nå skolans kunskapsmål och samtidigt känna sig trygga och må bra i skolan.

Grundläggande läsförmåga

Svenska elever läser allt sämre. PISA (Programme for International Student Assessment) är ett forskningsprojekt initierat av OECD. Den senaste undersökningen, PISA 2009, visar att svenska elevers kunskaper i läsförståelse har försämrats under det senaste decenniet. Även den internationella undersökningen Pirls (Progress in International Reading Literacy Study) som undersöker läsförmåga hos elever i årskurs 4, visar att läsförståelsen bland svenska elever försämrats. Pirls har genomförts sedan 2001, och Sverige är ett av få deltagande länder som har försämrat sina resultat under hela perioden. Första gången, 2001, var Sverige bäst av de 35 länder som deltog. Andra gången, 2006, presterade de svenska fjärdeklassarna signifikant sämre. Den senaste mätningen presenterades 2012 och den visar att resultaten försämrats ytterligare.

Det går inte att överskatta betydelsen av att alla elever lär sig läsa och skriva. Läsförmåga är grunden till allt annat lärande; utan grundläggande färdigheter är det mycket svårt för den enskilde eleven att tillgodogöra sig annan kunskap.

En elev som tidigt halkar efter riskerar att under lång tid, i såväl svenska som andra skolämnen, förbli på efterkälken. Motgångar i skolgången skapar ofta låga förväntningar på eleven, vilket kan ge upphov till dåligt självförtroende och en negativ pedagogisk och social utveckling.

God läskunnighet utvecklar minnet, förmågan till uppmärksamhet, koncentration och abstrakt tänkande. Det är en förutsättning för faktainhämtning, beslutsfattande och självständigt kritiskt tänkande. Att inte ha väl utvecklade läs- och skrivförmågor är i vårt samhälle en oerhörd nackdel och innebär en ökad risk för arbetslöshet och utanförskap.

Det handlar också om att ha förmågan att kommunicera, göra sin röst hörd, delta i det demokratiska samtalet. Att alla elever garanteras tillfredsställande

Fel! Okänt namn på

kunskaper i att läsa och skriva är inte bara viktigt för individens personliga välbefinnande, det är i allra högsta grad en fråga om demokrati.

Läsutveckling

Miljöpartiet vill skapa förutsättningar för skolhuvudmän att göra ambitiösa satsningar på elevernas läsutveckling. Skolans huvudmän ska ha möjlighet att låta lärare, samt i vissa fall även skolledare, ta del av fortbildning som syftar till att undervisningens didaktiska färdigheter utvecklas. Fortbildade lärare fungerar sedan som ”läsningshandledare”, och på så sätt sprids sedan kunskaper, insikter och metoder till annan pedagogisk personal på skolenheten. Detta är en dokumenterat effektiv metod och satsningens utformning liknar i det avseendet Matematiklyftet. Det ska inrättas ett statsbidrag för detta ändamål. Finansiering för förslaget återfinns i vår budgetmotion under utgiftsområdet 16. Vad som här har anförts om att staten ska ge skolhuvudmän förutsättningar att fortbilda läsningshandledare bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Skolbibliotek

I skollagen finns idag kravet att alla elever ska ha tillgång till skolbibliotek. För att underlätta elevers lärande behövs också personal som är specialiserad på informationshantering, urval och kritisk analys. Därför bör det i skollagen formuleras krav på att alla skolbibliotek också måste husera utbildade bibliotekariéer. Genom det blir skolbiblioteken ett forum för eleverna att stärka sin läsning, och de får också möjlighet att med hjälp av bibliotekarien utveckla förmågan att förstå och analysera text, kritiskt granska innehåll och sätta in innehållet i relevanta sammanhang. Vad som här har anförts om att skolbiblioteken bör innefatta utbildad personal bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stöd i rätt tid

Allt för många elever får inte det stöd de behöver. I många kommuner saknas ett strukturerat arbete syftande till att elever med läs- eller skrivsvårigheter får rätt hjälp i rätt tid. Lärarfacken har visat att många skolor – i strid med skollagen – kräver fastslagna diagnoser för att ge särskilt stöd. Detta måste åtgärdas då det är viktigt att elever i behov av stöd snabbt får adekvat hjälp. Miljöpartiet vill införa en ordinationsrätt för lärare. Det betyder att läraren har rätt att avgöra vilken sorts stöd en elev behöver och på vilket sätt stödet ska tillhandahållas. Ordinationsrätten för lärare beskrivs närmare i motion 2013/14:Ub576 Läraren – skolans viktigaste resurs.

Matematik

Att våra elever garanteras basala kunskaper i matematik är också av avgörande betydelse. Med en gedigen grund, som etableras redan under årskurserna 1–3, får eleverna de nödvändiga verktygen för att klara skola, arbetsmarknad och vardagsliv. En hög generell nivå utgör också en grogrund för elever

som har intresse av att utveckla sina matematiska färdigheter ytterligare. En bra grund ger en god förberedelse för att läsa matematik på avancerad nivå senare i utbildningssystemet.

Specialpedagogik

Det är mycket viktigt att det finns tillgång till stöd för elever med särskilda pedagogiska behov. Behovet måste identifieras tidigt och stödet måste sättas in i tid. Signifikativt för framgångsrika skolsystem är att det finns god tillgång till specialpedagogik och att stödet sätts in i tid. I Sverige dröjer det ofta innan en elev med behov får tillgång till särskilt stöd, och ibland uteblir det helt. I Skolinspektionens senaste halvårsstatistik framgår att 71 procent av grundskolorna och 78 procent av gymnasieskolorna fick påpekande om brister i arbetet med särskilt stöd.¹ I rapporten framgår att elever inte alltid får stöd i den omfattning de har rätt till och att elevernas behov av särskilt stöd inte utreds tillräckligt skyndsamt.

Enligt en rapport² från Lärarnas Riksförbund anger 38 procent av studiens deltagande lärare att elever som behöver särskilt stöd i undervisningen har dåliga möjligheter att få detta tillgodosett. Hela 43 procent av lärarna anser att tillgången till speciallärare och specialpedagoger är dålig eller mycket dålig. Endast 29 procent, inte ens en tredjedel av lärarna, svarar att tillgången är bra eller mycket bra.

Den otillräckliga tillgången till specialpedagogik får konsekvensen att vissa elever tidigt halkar efter i undervisningen. Det kan vara svårt att reparera i ett senare skede av skolgången. Elever behöver ha bättre tillgång till specialpedagogik, särskilt viktigt är att behovet tillgodoses i skolans lägre årskurser. Miljöpartiet föreslår att ett statsbidrag inrättas så att huvudmännen får möjlighet att anställa fler specialpedagoger och speciallärare. Finansiering återfinns i anslagsmotion för utgiftsområde 16. Vad som här har anförts om att tillgången till specialpedagogik ska förbättras bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

It i skolan

En modern skola ska ha tillgång till moderna verktyg. Pedagogik med inslag av it-baserat arbete har visat sig vara effektivt för att stimulera lärande och utveckling. Skolverket visar i en rapport³ att det under senare år skett en kraftig ökning av antalet datorer – men att kunskapen om hur datorerna kan användas inte har hängit med. Mer än varannan lärare uppger att de har behov av kunskap om hur it kan användas som pedagogiskt verktyg. Skolinspektionen visade 2012 i en rapport⁴ att digitala verktyg används till administration och planering snarare än i det pedagogiska arbetet. Det saknas övergripande strategier för hur man tillämpar it i undervisningen. Pedagogisk användning av

¹ Regelbunden tillsyn – halvårsstatistik 2013, Skolinspektionen.

² Läs- och skrivinläring på lågstadiet, Lärarnas Riksförbund 2013.

³ IT-användning och IT-kompetens i skolan, Skolverket 2013.

⁴ IT i undervisningen, Skolinspektionen 2012.

Fel! Okänt namn på

digitala verktyg blir beroende av den enskilda lärarens kunskap och intresse. En skola utan tillgång till tekniska verktyg går miste om många möjligheter och riskerar dessutom att upplevas som inaktuell och gammaldags, vilket i sig är en hämsko för inläring och utveckling. Miljöpartiet föreslår därför en generell satsning på en utbyggd infrastruktur för it i skolan samt kompetensutveckling för skolans personal syftande till att bättre integrera it-verktygen i det pedagogiska arbetet. Detta ska riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Varje elev har rätt att må bra

Ohälsa och otrygghet i skolan

Att eleverna mår bra är en förutsättning för att deras skolgång ska fungera väl. En god hälsa är en förutsättning för effektiv inläring, och för att elevens sociala liv ska fungera på ett bra sätt i skolan. Många elever har emellertid idag problem med ohälsa och otrygghet. Barnens rätt i samhället (Bris) hade 28 718 stödjande kontakter med barn och ungdomar under 2012. Det är det högsta antalet sedan Bris på 80-talet började dokumentera sina samtal.⁵ År 2008 levde cirka 385 000 barn tillsammans med föräldrar som hade en riskabel alkoholkonsumtion.⁶ Det är också vanligt att barn i skolan lider av huvudvärk och magont. I en rapport från Statistiska centralbyrån⁷ framgår att 25 procent av barnen uppger att de varje vecka har huvudvärk, 15 procent uppger att de regelbundet har ont i magen. För barn som upplever utsatthet i skolan är siffrorna högre: 35 respektive 27 procent.

För att våra barn och ungdomar ska må så bra som möjligt fordras insatser som verkar förebyggande och – i de fall ohälsa uppstår – läkande. Regeringen är medveten om utmaningen men ger inte huvudmännen tillräckliga resurser för att möta de behov som finns. Miljöpartiet avser att initiera insatser för att möta problemen med ohälsa och otrygghet i skolan.

Elevens rätt till elevhälsa

Att lärare och personal inom elevhälsan förmår identifiera elevernas behov är mycket viktigt. Men lika viktigt är att eleverna har god kunskap om hur elevhälsan fungerar så att hon eller han vet vart man ska vända sig då behov av stöd eller hjälp uppstår. Varje elev ska ha rätt att förstå vad elevhälsa innebär och vilka yrkeskategorier som ingår i den. Vidare ska eleven i alla situationer ha kännedom om hur man kommer i kontakt med elevhälsan, och på vilka platser och vid vilka tidpunkter elevhälsan är tillgänglig. Miljöpartiet vill att Barnombudsmannen, tillsammans med SKL och referenspersoner i skolans vardag, får i uppdrag att utarbeta en form av kontrakt som tydliggör elevernas

⁵ Bris-rapporten 2013.

⁶ Barn i familjer med alkohol- och narkotikaproblem, Statens folkhälsoinstitut 2008.

⁷ Barns upplevelser av skolan – levnadsförhållanden rapport 125, Statistiska centralbyrån 2012.

Fel! Okänt namn på

rätt till elevhälsa, samt ger eleverna information om elevhälsans funktion och närvaro i skolan. Elevernas rätt till elevhälsa och rätt till information om kontaktvägar ska skrivas in i skollagen. Frågan om elevhälsa utvecklas ytterligare i motion 2013/14:So664 Bättre psykisk hälsa och psykiatrisk vård bland unga.

Vuxna i skolan

Läraren

Läraren är skolans viktigaste resurs. Miljöpartiets politik om lärarna framgår i motion 2013/14:Ub576 Lärarna – skolans viktigaste resurs.

Studie- och yrkesvägledning

Studie- och yrkesvägledare fyller en viktig funktion i skolan. Undersökningar visar att god tillgång till studievägledning i grundskolan minskar risken för avhopp i gymnasieskolan. Miljöpartiet vill initiera en översyn av hur de allmänna råden kring studie- och yrkesvägledning bidrar till att elevernas behov tillgodoses. Utifrån resultatet av översynen ska regelverket kring studie- och yrkesvägledningen anpassas efter skolornas behov. Miljöpartiet vill även att tillgången till studie- och yrkesvägledning förbättras i skolorna. Vad som här har anförts om studie- och yrkesvägledning ska riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Personal i fritidshem

Fritidshemmens är ett komplement till skola och förskoleklass. Verksamheten ska stimulera elevernas lärande och utveckling och erbjuda en meningsfull fritid för de unga. Fritidshemmen har därför både ett socialt och ett pedagogiskt syfte. Ytterligare en viktig funktion är att fritidshemmen möjliggör för föräldrar eller vårdnadshavare att kombinera föräldraskap med arbete eller studier. Trots fritidshemmens oumbärliga verksamhet är den inte tillräckligt finansierad, vilket i många fall skapar problem med underbemanning. Gruppstorlekarna har ökat från 18 barn per avdelning på 90-talet till att idag hysa drygt 40 barn per avdelning. Räknat per årsarbetare går det idag 20,1 barn per pedagog; antalet barn per årsarbetare har ökat kontinuerligt sedan 90-talet. Pedagogerna har därmed ingen rimlig möjlighet att möta varje elev utifrån hans eller hennes individuella behov.

Miljöpartiet vill skapa bästa möjliga förutsättningar för att fritidsverksamheten ska fungera så bra som möjligt. För att uppnå detta måste elevgrupperna per avdelning bli mindre, antalet elever per årsarbetande pedagog måste bli färre. Miljöpartiets långsiktiga ambition är att gruppstorlekarna maximalt hyser 25 elever per avdelning samt att antalet elever minskar till 15 elever per fritidspedagog. Miljöpartiet vill genom statsbidrag stimulera fritidshemmen att åstadkomma detta. Finansiering återfinns i vår budgetmotion under utgiftsområde 16. Vad som här har anförts om fritidshem ska riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

Demokrati

Skolans demokratiuppdrag

Skolan ska förmedla kunskaper, men också värden. Skolan ska förmedla och förankra respekt för grundläggande demokratiska värderingar. Utbildningen ska utformas i enlighet med mänskliga rättigheter som jämställdhet, individens integritet, jämställdhet och respekt för alla människors lika värde. Skolan ska stimulera eleverna i syfte att bringa dem lust att delta i det demokratiska samtalet, samt ge dem erforderliga kunskaper och förmågor för deltagande i demokrati och samhällsliv, och för självständigt kritiskt tänkande.

Internationella undersökningar visar att svenska elever har en väl utvecklad förmåga till deltagande i demokratin, också kallad medborgerlig kompetens. Den internationella studien ICCS 2009 – International Civic and Citizenship Study – mäter kunskaper, värderingar och engagemang i samhället. Den visar att svenska fjortonåringar har goda kunskaper om demokratifrågor och de visar starkt stöd för demokratiska grundvärden som yttrandefrihet och fria val. I internationell jämförelse finns också ett starkt stöd för jämställdhet mellan män och kvinnor samt lika rättigheter för olika grupper i samhället.

Men svenska elever kan bli bättre. Skolinspektionens granskning av hur skolorna arbetar med demokrati och värdegrund⁸ visar att det ofta saknas en helhetssyn och en gemensam hållning kring skolans demokrati- och värdegrundsuppdrag. De som arbetar i skolan är inte alltid tillräckligt medvetna om vad uppdraget innebär. Sättet att arbeta förefaller vara beroende av den enskilda lärarens kompetens, intresse och subjektiva tolkningar.

Skolans demokratiuppdrag måste tydliggöras så att det blir bättre integrerat som en del av skolans kunskapsuppdrag. Arbetet får inte reduceras till enskilda punktinsatser, tvärtom måste demokratiperspektivet vara närvarande i alla ämnen. Skolor behöver utveckla ett kritiskt förhållningssätt som innebär att normer, värden och traditioner synliggörs och ifrågasätts. Eleverna måste få verktygen att bli ansvarskännande medborgare, förmögna till självständigt tänkande och kritisk analys; de måste ges förtroende att tillämpa demokratiska arbetssätt i skolan, så att delaktighet och ansvarstagande kan tränas. Demokratins principer, och de kunskaper som krävs för att efterleva dem, måste erövrats av varje ny generation, härvidlag har skolan en viktig uppgift. God utbildning är ett samhälles mest effektiva medel mot intolerans, diskriminering och anti-demokratiska tendenser. Arbetet med skolans demokratiuppdrag måste utvecklas ytterligare. Skolverket bör få i uppdrag att utveckla en strategi som syftar till att skolor, oavsett region och huvudman, verkar för att alla elever omfattar demokratins principer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I motion 2013/14:K394 Politik för minskad främlingsfientlighet och rasism utvecklas politiken för arbetet mot extremintolerans.

⁸ Skolornas arbete med demokrati och värdegrund, Skolinspektionen 2012.

Jämställdhet och normkritik

Sverige är fortfarande ett land där individens livsbetingelser till stor del avgörs beroende av vilket kön personen tillhör. Kvinnor har lägre lön och de är sämre representerade i församlingar där makt och inflytande utövas.⁹ Förklaringen står delvis att finna i samhällets förutfattade meningar om manliga respektive kvinnliga egenskaper. Den tydliga rollfördelningen syns i skolan: pojkar och flickor förväntas vara och agera olika, ha olika intressen och kommunicera på olika sätt.

En konsekvens av våra invanda föreställningar om kön och sexualitet är diskriminering på grundval av sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Det är ont om tillförlitliga studier om hur stor andel av befolkningen som identifierar sig som homo- eller bisexuella, men i andra länder finns forskningsresultat som visar att andelen uppgår till någonstans mellan fem och tio procent av ett lands befolkning.¹⁰ Forskning som rör transsexualitet, könsidentitet och könsuttryck är än mer knapphändig. Trots att en inte obetydlig andel av befolkningen avviker från den heterosexuella normen finns fortfarande stora problem med diskriminering mot människor på grundval av sexuell läggning och könsidentitet. Människor med avvikande sexualitet är ofta utsatta för hatbrott, i jämförelse med heterosexuella människor löper de större risk att begå självmord och de känner sig ofta tvungna att flytta från sina hemorter för att kunna leva sitt liv i öppenhet och trygghet.

Alla människor har universella rättigheter som formuleras i FN:s konventioner för mänskliga rättigheter. Diskriminering på grundval av kön, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck står i skarp kontrast till den grundläggande principen om alla människors lika värde och rättigheter, och enligt såväl svensk som internationell rätt ska sådan diskriminering inte förekomma. I skollagen stipuleras att utbildning ska utformas i enlighet med grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter.¹¹ Därför bör arbete för jämställdhet och normkritik utvecklas i skolan. Satsningarna finansieras genom anslag i budgetmotionen under utgiftsområde 16.

Skolans värdegrundsarbete

Stereotypa föreställningar om kön och sexualitet hämmar såväl pojkar som flickor. Trots att vissa framsteg under de senaste decennierna åstadkommit finns fortfarande mycket att göra. En trygg studiemiljö är en förutsättning för att eleverna ska nå goda studieresultat. Ingen elev ska i skolan behandlas utifrån stereotypa föreställningar om kön eller sexualitet. För att skolan ska klara sitt uppdrag som förmedlare av demokratiska värden måste huvudmännen tillförsäkras tillräckliga resurser för att kunna driva värdegrundsarbete av god kvalitet. Skolverket bör också arbeta för att aktuell kunskap alltid finns att tillgå rörande forskning om skola och värdegrundsarbete. Vad som här har

⁹ SCB, *På tal om kvinnor och män 2012*.

¹⁰ RFSL.

¹¹ SFS 2010:800 1 kap. 5 §.

Fel! Okänt namn på

anförts om resurser och skolans värdegrundsarbete ska riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utbildning i jämställdhet och normkritik

Delegationen för jämställdhet i skolan visar i sitt slutbetänkande¹² att jämställdhet i skolan bidrar till att skolan klarar såväl värdegrundsuppdraget som kunskapsuppdraget. Då lärande och identitetsutveckling är sammankopplade processer bidrar jämställdhet till att individer kan lära och utvecklas utan att begränsas av föreställningar om kön och identitet.

Skolverket genomförde 2008–2010 ett regeringsuppdrag om jämställdhet i skolan.¹³ I slutrapporten¹⁴ identifierades en rad områden som myndigheten ansåg som särskilt angelägna. Skolverket ansåg att det krävdes ytterligare insatser för att utveckla kompetensen rörande könsmonster i studieresultat och en fortsatt kompetensutveckling för ökad medvetenhet om jämställdhetsarbete för personalen i skolan. Lärare utan kompetens i jämställdhetsfrågor tenderar ibland att präglas av förväntningar och föreställningar om att pojkar och flickor har skilda skolintressen och olika beteende i klassrummet. Sådana föreställningar får lätt karaktären av självuppfyllande profetior och riskerar därmed att ha hämmande konsekvenser för flickors och pojkars lärande och utveckling. För att skolan ska klara sitt uppdrag måste skolans personal vara väl rustad i hur arbete för jämställdhet och normkritik bör drivas. Därför bör lärosäten som bedriver lärarutbildningar initiera ett arbete i syfte att säkerställa att framtidens lärare är kompetenta att driva jämställdhetsarbete och normkritiskt arbete som vilar på vetenskaplig grund. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Kontinuerlig kompetensutveckling

Genusforskningen utvecklas ständigt. Vi lär oss mer om frågor rörande kön, sexuell identitet och könsidentifikation. Arbetet för jämställdhet och ett normkritiskt förhållningssätt ska aldrig reduceras till enskilda fortbildningsinsatser eller särskilda temadagar. Arbetet måste vara systematiskt och genusperspektivet ska genomsyra såväl undervisning som övrig skolverksamhet. Skolverket konstaterar i en rapport¹⁵ att jämställdhetsarbetet är en långsiktig process som inbegriper såväl långsiktiga utvecklingsarbeten som enskilda insatser. Därför måste skolans personal ha möjlighet till kontinuerlig kompetensutveckling i frågor rörande jämställdhet och normkritik. Skolverket skriver att ett effektivt kompetensutvecklingsarbete fordrar långsiktighet, delaktighet, tydliga mål, god organisation och möjligheter till kollegialt lärande.¹⁶ Staten bör ge Skolverket i uppdrag att organisera ett systematiskt kompetens-

¹² SOU 2010:99, Flickor, pojkar, individer – om betydelsen av jämställdhet för kunskap och utveckling i skolan 2010.

¹³ Utbildningsdepartementet, U2006/9049/S.

¹⁴ Skolverket, dnr 2008:3458.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Skolverket, dnr 2012:122.

utvecklingsarbete för skolans personal. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Sex- och samlevnadsundervisning

Delegationen för jämställdhet i skolan lyfter i sitt betänkande fram vikten av en utvecklad sex- och samlevnadsundervisning som en del av arbetet för jämställdhet. Enligt delegationen kan undervisning med utgångspunkt i elevernas funderingar kring identitet och vuxenblivande främja arbetet för jämställdhet. Det kan i sin tur bidra till ett bra skolklimat. En väl fungerande sex- och samlevnadsundervisning bidrar i hög utsträckning till arbetet med normkritik, och utmanar föreställningar om kön och sexualitet. Skolverket konstaterar också att det behövs fortsatt stöd till lärare för att ämnesintegrering av sex- och samlevnadsundervisningen ska öka. Skolverket bör utveckla sitt arbete med att stödja skolhuvudmännen att arbeta för en modern och forskningsbaserad sex- och samlevnadsundervisning. Vad som här har anförts om en utvecklad sex- och samlevnadsundervisning ska riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Perspektiv på läromedel

Forskning visar att läromedel genom historien gjort stereotypa framställningar av kön, funktionshinder, religion med mera. Även om utvecklingen går framåt kan vi inte utgå ifrån att läromedel av idag är helt klanderfria. Skolans personal bör ha förmågan att utöva källkritik i förhållande till läromedel och andra informationskanaler. Lärarutbildningarna bör därför utveckla sitt arbete med att träna blivande lärare i källkritisk granskning. Vad som här anförts om källkritik och läromedel bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Studie- och yrkesvägledning främjar jämställdhet

En utvecklad samverkan mellan skola och arbetsliv är önskvärd enligt bl.a. Skolverket, Svenskt Näringsliv, LO och flera forskare. Elevernas knapphändiga kunskaper om utbildningssystemet och arbetsmarknaden gör att de av naturliga skäl har sämre förutsättningar att göra väl underbyggda yrkes- och utbildningsval i jämförelse med en vuxen individ. Därför har studie- och yrkesvägledare en oerhört viktig roll då de lotsar ungdomar genom det svåröverblickbara utbildningssystemet och den snåriga arbetsmarknaden. Studie- och yrkesvägledare fyller dessutom en funktion som förmedlare av värden. Det är mycket viktigt att de har förmågan att vidga elevernas horisont bortom föreställningen om vad en kvinna eller man "borde" göra. Därför bör varje studie- och yrkesvägledare ha grundläggande kunskaper om jämställdhet och normkritik. Skolverket erbjuder kompetensutvecklingsinsatser för studie- och yrkesvägledare med syfte att stärka samverkan mellan skola och yrkesliv samt att främja jämställdhet. Miljöpartiet anser att insatserna är vällovliga initiativ men att de riskerar att vara av övergående karaktär. Miljöpartiet vill stärka jämställdhetsaspekten i Skolverkets kompetensutvecklingsinsatser samt göra

Fel! Okänt namn på

möjligheten till fortbildning permanent. Vidare vill Miljöpartiet stärka utbildningsdelen rörande jämställdhet och normkritik i studie- och yrkesvägledarnas grundutbildning. Vad som här anförts om utbildning och fortbildning för studie- och yrkesvägledare ska riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Läs- och skrivsatsningar främjar jämställdhet

Det finns en tendens att flickor i skolarbetet når bättre resultat än pojkar. Trots att de individuella skillnaderna är betydande är mönstret tydligt på generell nivå. Enligt Delegationen för jämställdhet i skolan finner man anledningen i såväl biologiska som sociala omständigheter; i samverkan ger de upphov till ett negativt mönster: vid skolstarten har pojkarna i genomsnitt inte nått samma språkliga, kognitiva, sociala och motoriska färdigheter som flickorna, det gör att pojkarna lätt halkar efter i skolarbetet och omgivningens förväntningar blir därmed lägre ställda på pojkarna. Lågt ställda förväntningar blir en självuppfyllande profetia som följer pojkarna genom skolgången, mekanismerna förstärks dessutom av att den manliga könsrollen inte uppmuntrar till studier. Studier visar att läs- och skrivförmåga har en avgörande betydelse för en god utveckling också i andra ämnen. Skolverket har av den anledningen initierat kompetensutvecklingsprojekt i syfte att stärka lärarnas möjligheter att undervisa eleverna i språk och kommunikation ur ett jämställdhetsperspektiv. Insatserna pågår under innevarande och nästa år.

Miljöpartiet anser att det är ett bra initiativ men det behöver genomföras på bred front och vara av långsiktig karaktär. Miljöpartiet har stora satsningar på elevernas läs- och skrivutveckling. Skolverket bör få i uppdrag att också utreda hur elevernas språk-, läs- och skrivutveckling kan stärkas ur ett jämställdhetsperspektiv. Fortbildningsinsatserna ska komma samtliga huvudmän till del och vara långsiktiga. Det stärker såväl elevernas förmåga och bidrar till ökad jämställdhet. Insatserna finansieras genom Miljöpartiets befintliga satsningar på läs- och skrivutveckling. Vad som här har anförts om satsningar på språk-, läs- och skrivutveckling ur ett jämställdhetsperspektiv ska riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Likvärdig tillgång till läromedel av bra kvalitet

Miljöpartiet anser att alla elever ska ha likvärdig tillgång till läromedel av hög kvalitet. Med läromedel avses såväl traditionella hjälpmedel – läroböcker, skriv- och övningsböcker – som moderna läromedel, till exempel pedagogisk programvara och andra digitala verktyg. De senaste årens teknikutveckling erbjuder möjligheter att lyfta upp kvaliteten på skolans verksamhet. Undervisningen kan individualiseras, möjligheterna till interaktion och informationsutbyte ökar avsevärt. Det föreligger således enastående möjligheter att erbjuda våra elever en undervisning av hög kvalitet. Se vidare avsnittet It i skolan.

Grundskolornas anskaffning av traditionella läromedel har minskat med 18 procent i jämförelse med 2000.¹⁷ Inte heller vid skiftet till nya läroplaner ökade läromedelsförsäljningen i den omfattning som kunde väntas. Det kan innebära att många skolor använder gamla läromedel. Det är av flera skäl problematiskt: gamla läromedel är varken anpassade till befintlig läroplan eller moderna arbetssätt. Dessutom förändras samhället i snabb takt, vilket rimligen borde ställa nya krav på läromedlens utformning och innehåll. Det kan också innebära att huvudmännen i högre utsträckning använder sponsrade läromedel. Dessa läromedel är i allmänhet kostnadsfria och erbjuds av organisationer av olika slag. Parallellt med att läromedelsinköpen minskar ökar förekomsten av sponsrade läromedel. Sådana läromedel är inte kvalitetssäkrade på samma sätt som läromedel producerade i samarbete mellan pedagogisk profession och läromedelsförlag. Sponsrade läromedel kan mycket väl fungera som ett bra komplement till andra läromedel. Genom att belysa frågor utifrån skilda utgångspunkter kan olika perspektiv synliggöras. På det sättet kan analys, kritiskt tänkande och konstruktiv diskussion stimuleras.

Sponsrade läromedel kan emellertid inte ersätta läromedel som producerats av läromedelsförlag, och som faktagranskats av oberoende pedagogisk expertis. Alla elever har enligt skollagen rätt till en saklig och allsidig undervisning. Läromedel i skolan bör vara neutrala och förankrade i vetenskap. De ska inte innehålla stereotypa framställningar av grupper eller verka utifrån något särintresse.

Miljöpartiet föreslår att Skolverket, i samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting samt lämpligt lärosäte, får i uppdrag att utreda förekomsten av sponsrade läromedel i skolan, hur de förhåller sig till förekomsten av förlagsproducerade läromedel, samt vilka konsekvenser detta förhållande får för undervisningen. Om den ökande förekomsten av sponsrade läromedel visar sig ha negativa följdverkningar ska utredaren även föreslå åtgärder för att problemet ska avhjälpas. Vad som här har anförts om läromedel ska riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Motverka skolsegregation – för elevens skull

I den svenska skolan gör elevens sociala bakgrund avtryck i skolresultaten. I internationell jämförelse har Sverige tappat sin tidigare topposition; från en utgångspunkt med god likvärdighet har, under de senaste åren, betydelsen av socioekonomiska förhållanden ökat. Idag är betydelsen av socioekonomisk bakgrund större i Sverige än genomsnittet för länderna i OECD. Skolverket konstaterar i sin senaste lägesrapport att ”skillnaderna mellan grundskolors genomsnittliga resultat har fördubblats under de senaste 20 åren, från en tidigare internationellt sett låg nivå”.¹⁸

¹⁷ Svenska Läromedel.

¹⁸ Skolverkets lägesbedömning 2013.

Fel! Okänt namn på

Den ökade segregationen är inte ett resultat av att vissa högpresterande elevgrupper har förbättrat sina resultat, tvärtom löper den negativa utvecklingen parallellt med att kunskapsresultaten generellt sett sjunker.¹⁹

Skolverket konstaterar också att ”elevgruppers sammansättning är en viktig fråga med anledning av att kamrateffekter och lärares förväntningar kan förstärka skillnader mellan skolor”.²⁰ Detta visar att segregationen tenderar att förstärka redan negativa effekter; elever som hamnar i icke gynnsamma miljöer riskerar att ytterligare hamna på efterkälken. Det leder till en negativ växelverkan som är svår för den enskilde eleven – eller familjen – att bryta.

Skolans resursfördelning

Trots sambandet mellan socioekonomi och skolresultat erbjuder de flesta kommuner inte någon tilläggsresurs för att kompensera för socioekonomiska förhållanden. För att motverka ytterligare segregation, stärka likvärdigheten och möjliggöra för huvudmännen att fullfölja skolans kompensatoriska uppdrag vill vi tydliggöra huvudmännens ansvar att rikta resurserna efter socioekonomiska förhållanden. En skärpning av skollagen skulle härvidlag göra skillnad för skolväsendets möjligheter att erbjuda alla elever likvärdiga villkor. Utbildningsministern aviserade i april i år att en sådan förändring är på väg men ännu har inget hänt. Miljöpartiet vill att Skolverket ska få i uppdrag att konstruera en ny modell för resursfördelning utifrån socioekonomiska faktorer. Vidare vill vi att skollagen formulerar krav på att modellen ska tillämpas. Vad som här anförs om att skolan ska fördela resurser utifrån socioekonomiska förhållanden ska riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Miljöpartiet vill ge läraren ordinationsrätt (se motion 2013/14:Ub576 Läraren – skolans viktigaste resurs). Det innebär att läraren ska ha möjlighet att ordinaera stöd, som snabbt kommer på plats, utan att en segdragen byråkratisk process tar vid. Medel till särskilt stöd bör finnas enkelt tillgänglig, och därför föreslås att en andel av skolpengen viks i syfte att skapa en lokal fond för särskilt stöd. Skolverket ska få i uppdrag att utreda hur stor andel av skolpengen som bör vikas för detta ändamål. Vad som här anförs om att skolhuvudmannen tillhandahåller en fond för särskilt stöd ska riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Profilutbildningar i förorten

Ett annat sätt att bryta skolsegregationen är att använda det fria skolvalet till att motverka skolsegregation, snarare än att låta det bidra till att segregationen eskalerar. Genom att tillhandahålla attraktiva profilutbildningar lockas elever, från socioekonomiskt privilegierade områden, till skolor i utsatta områden. S:t Botvids gymnasium är ett positivt exempel på hur detta kan fungera, deras nycirkusutbildning lockar elever från hela landet. Miljöpartiet vill att regeringen ger Skolverket i uppdrag att – tillsammans med Sveriges Kommuner

¹⁹ PISA 2009.

²⁰ Skolverkets lägesbedömning 2013.

Fel! Okänt namn på

och Landsting – initiera profilutbildningar i miljonprogramsområden, som var och en har kapacitet att attrahera elever från hela regionen, eller från hela landet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 3 oktober 2013

Jabar Amin (MP)

Agneta Börjesson (MP)

Magnus Ehrencrona (MP)

Maria Ferm (MP)

Agneta Luttröpp (MP)

Tina Ehn (MP)

Peter Eriksson (MP)

Jan Lindholm (MP)